

Ο Μητροπολίτης Νικομηδείας (1791-1821) Ἀθανάσιος Καρύδης

Κωστή Κοκκινόφτα

Ἐρευνητῆ

Ὁ Ἀθανάσιος Καρύδης γεννήθηκε στά μέσα τοῦ 18ου αἰώνα στήν ἐνορία τῆς Μεταμόρφωσης τοῦ Σωτήρος στή Λάρνακα καί ἀνήκε σέ μία ἀπό τίς σημαντικότερες οἰκογένειες τῆς πόλης. Ὁ ἴδιος, στόν τίτλο τῆς ἀκολουθίας τοῦ Ἁγίου Ἐρμογένους, πού ἐξέδωσε στή Βενετία τό 1771, καί ἐπανέκδωσε τό ἀμέσως ἐπόμενο ἔτος, μέ δαπάνη τοῦ Μητροπολίτη Κιτίου (1737-1776) Μακαρίου, ἀναφέρει ἀόριστα ὡς τόπο καταγωγῆς του τήν ἐπαρχία Λάρνακας. Σύμφωνα μέ τόν Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο τόν ἐξ Οἰκονόμων, Μέγα Ἱεροκήρυκα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καί γνώριμο τοῦ Ἀθανασίου ἀπό τήν περίοδο πού συνυπηρέτησαν στήν Κωνσταντινούπολη, ὁ μετέπειτα Κύπριος Μητροπολίτης πραγματοποίησε εὐρύτερες σπουδές στή Βενετία, μᾶλλον στά ἑλληνικά καί λατινικά γράμματα, ὅπως συνηθιζόταν τήν περίοδο αὐτή. Ὡστόσο ἐλλείπουν σαφεῖς μαρτυρίες γιά τή Σχολή στήν ὁποία φοίτησε, καθώς καί γιά τήν περίοδο τῶν σπουδῶν του.

Μετά τήν ὀλοκλήρωση τῶν σπουδῶν του στή Βενετία, ὁ Ἀθανάσιος ἐπέστρεψε στήν Κύπρο, ὅπου χειροτονήθηκε ἀπό τόν Μητροπολίτη Κιτίου Μακάριο ἀρχικά Ἱεροδιάκονος, στίς 30 Ἰανουαρίου 1773, καί στή συνέχεια Ἱερομόναχος, στίς 24 Μαρτίου τοῦ ἴδιου ἔτους. Σύμφωνα μέ μή ἐξακριβωμένες ἀναφορές, ὁ Ἀθανάσιος διετέλεσε στά ἀμέσως ἐπόμενα χρόνια ἐφημέριος στήν ἑλληνορθόδοξη ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου στή Βενετία. Ἀκολούθως ἀποδέχθηκε πρόσκληση τοῦ Μητροπολίτη Ἀθηνῶν (1764-1780) Βαρθολομαίου καί κατῆλθε μαζί του, στίς 10 Ἰουνίου 1776, στή μετέπειτα πρωτεύουσα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ὅπου ἀνέλαβε τά καθήκοντα τοῦ γραμματέα καί ἱεροκήρυκα τῆς τοπικῆς Μητρόπολης. Ὑπηρέτησε ἐπίσης καί ὡς διδάσκαλος

στήν ιδιωτική Σχολή του Ίωάννη Ντέκα, πού λειτουργούσε στήν Αθήνα από τό έτος 1750.

Τήν ίδια περίοδο Πατριάρχης Αλεξανδρείας ήταν ό Κύπριος στήν καταγωγή Κυπριανός (1766-1783), ό όποϊος πρότεινε στόν Αθανάσιο νά κατέλθει στήν Αίγυπτο καί νά ύπηρετήσσει στόν μητροπολιτικό θρόνο Λιβύης. Ό Κύπριος κληρικός αποδέχθηκε τήν πρόταση καί, άφου χειροτονήθηκε στήν Κωνσταντινούπολη, τήν 1η Απριλίου 1783, στόν τρίτο βαθμό τής ιερωσύνης, άναχώρησε γιά τήν Αλεξάνδρεια, όπου ύπηρετήσε μέ ζήλο. Όκτώ χρόνια άργότερα, ή Ίερά Σύνοδος του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως τόν προσκάλεσε στή Βασιλεύουσα καί τόν εξέλεξε, τόν Νοέμβριο του 1791, στόν μητροπολιτικό θρόνο Νικομηδείας. Όπως άναφέρεται χαρακτηριστικά, ή έκλογή του αποτέλεσε έπιβράβευση τής μέχρι τότε προσφορᾶς του στήν Έκκλησία καί ένα νέο καί ευρύτερο στάδιο πνευματικῶν άγώνων καί ποιμαντικῆς δράσης.

Έκτοτε, καί μέχρι τόν μαρτυρικό θάνατό του, στίς 10 Απριλίου 1821, ό Αθανάσιος προσέφερε πολύτιμες ύπηρεσίες στό Πατριαρχείο, διαδραματίζοντας σημαντικό ρόλο στή χάραξη τής πολιτικῆς του, πού εΐχε βαρύνουσα σημασία γιά τόν χριστιανικό πληθυσμό τής Όθωμανικῆς Αύτοκρατορίας, λόγω τής έθναρχικῆς του ιδιότητας. Καθόλο αυτό τό διάστημα διετέλεσε επίσης μέλος τής αντιπροσωπείας τῶν Αρχιερέων, ή όποία εκπροσωποῦσε τό Έλληνικό Γένος στήν Πύλη γιά διάφορα σημαντικά ζητήματα. Ανάμεσά τους περιλαμβάνόταν καί ή προάσπιση τῶν συμφερόντων τής Έκκλησίας τής Κύπρου, όπως άναφέρεται σέ διάφορες πηγές καί μαρτυρεΐται επίσης σέ έπιστολή, ήμερομηνίας 5 Ίουνίου 1803, πού ό Κύπριος Μητροπολίτης έστειλε πρός τόν Αρχιεπίσκοπο Κύπρου (1767-1810) Χρυσάνθο. Μέ αυτήν τόν ενημέρωνε γιά τίς ένέργειές του, ώστε νά αποτραπεί ή εκχώρηση άδειας, μέσω του Γάλλου πρέσβη στήν Κωνσταντινούπολη, στόν καθολικό κληρο τής Λάρνακας γιά νά τελει τή θεία λειτουργία στόν ναό του Αγίου Λαζάρου. Τόν πληροφοροῦσε ακόμη ότι,

ὕστερα ἀπό πολλούς κόπους, κατάφερε νά ἀναγείρει νέο μητροπολιτικό ναό στή Νικομήδεια, ἀφιερωμένο στόν Ἅγιο Βασίλειο τόν Μέγα, στή θέση ὅπου προηγουμένως ὑπῆρχε μικρό ἐκκλησάκι. Εἶναι καί ἡ ἐνέργειά του αὐτή ἕνα χαρακτηριστικό δείγμα τῆς συνεχοῦς προσπάθειάς του γιά τήν ἀνάπτυξη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς, παρά τίς πολλές δυσκολίες πού εἶχε νά ἀντιμετωπίσει, ἐξαιτίας τῶν σκληρῶν συνθηκῶν τῆς τουρκικῆς διακυβέρνησης.

Ὁ Ἀθανάσιος ἐπέδειξε ἐπίσης ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιά τήν προώθηση τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων στή Νικομήδεια, ὅπου μερίμνησε γιά τήν ἴδρυση Ἑλληνικῆς Σχολῆς, τό 1800. Ὅπως ἀναφέρεται στήν πράξη ἴδρυσης τῆς Σχολῆς, πού ὑπέγραψε τόν Μάιο τοῦ 1801, ἀρχικά συλλέχθηκε μέσω τῶν ναῶν τῆς πόλης τό ποσό τῶν δύο χιλιάδων γροσίων, τό ὁποῖο αὐξήσε μέ δική του εἰσφορά στίς τρεῖς χιλιάδες. Στή συνέχεια κατέθεσε τό ἀνωτέρω ποσό στίς κοινότητες Μιχαηλίτσι καί Καρατεπέ, ὥστε ἀπό τούς τόκους νά καλύπτεται μέρος τῆς μισθοδοσίας τοῦ διδασκάλου. Ἔλαβε ἀκόμη πρόνοια γιά τή φοίτηση στή Σχολή ἄπορων μαθητῶν, τούς ὁποίους ἀπάλλαξε ἀπό τήν καταβολή διδάκτρων, καί κατοχύρωσε τή λειτουργία της μέ τήν ἔκδοση, τόν Ἰούλιο τοῦ 1801, συνοδικοῦ σιγιλίου ἀπό τόν Πατριάρχη Καλλίνικο Ε'.

Ὁ μαρτυρικός του θάνατος

Ἡ κήρυξη τῆς Ἐπανάστασης ἀπό τόν Ἀλέξανδρο Ὑψηλάντη, στίς 24 Φεβρουαρίου 1821, στίς Παραδουνάβιες Ἡγεμονίες προκάλεσε μεγάλη ἀναστάτωση στήν Ὑψηλή Πύλη, γεγονός πού ἔθεσε σέ ἄμεσο κίνδυνο τόν χριστιανικό πληθυσμό τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀφοῦ θεωρήθηκε συλλογικά ὑπεύθυνος γιά τήν ἀποστασία. Γιά τόν λόγο αὐτό, ἕνα μήνα ἀργότερα, οἱ Τοῦρκοι προχώρησαν σέ συλλήψεις Ἀρχιερέων καί σέ σφαγές δεκάδων προκρίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Γένους στήν Κωνσταντινούπολη, ἐπιδιώκοντας νά ἐνσπείρουν τόν φόβο καί νά περιορίσουν ἐπέκταση τῆς Ἐπανάστασης. Ἀπό τούς Ἀρχιερεῖς, ἀρχικά συνελήφθη ὁ Μητροπολίτης Ἐφέσου Διονύσιος (1803-1821) καί ἀκολούθως, τήν ἐπόμενη ἐβδομάδα, οἱ Νικομηδεῖας Ἀθανάσιος, Ἀγχιάλου (1813-

1821) Εὐγένιος καὶ ἄλλοι. Ἀρχικά οἱ Ἀρχιερεῖς μεταφέρθηκαν, ὡς ὑποπτοὶ γιὰ συμμετοχὴ στὴ «συνωμοσία» γιὰ τὴν κατάλυση τῆς Αὐτοκρατορίας, στὶς φυλακὲς τοῦ Μποσταντζίμπαση (ἀρχικηπουροῦ), ὅπου τέθηκαν ὑπὸ περιορισμό. Ὅταν στὴ συνέχεια ἔγινε γνωστὴ ἡ Ἐπανάσταση στὴν Πελοπόννησο, ὁ Σουλτάνος διέταξε τὴν ἄμεση ἐκτέλεσή τους. Οἱ κρατούμενοι Ἀρχιερεῖς, προαισθανόμενοι τὸ ἐπικείμενο τέλος, τῆ Μεγάλῃ Πέμπτῃ, 7 Ἀπριλίου 1821, ἐξομολογήθηκαν ὁ ἓνας στὸν ἄλλο καὶ κοινώνησαν τῶν ἀχράντων μυστηρίων, πού ἓνας διάκονος μετέφερε κρυφὰ στὶς φυλακὲς. Τὴν ἴδια ἡμέρα τοὺς ζητήθηκε νὰ ἀλλαξοπιστήσουν, γιὰ νὰ σώσουν τὴ ζωὴ τους, καὶ ἀκολουθῶς, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἄρνησή τους, παραδόθηκαν στοὺς δῆμιους, πού τοὺς βασάνισαν σκληρὰ.

Στὸ μεταξύ, στὶς 10 Ἀπριλίου, μικρὸ χρονικὸ διάστημα ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀλοκλήρωση τῆς ἀναστάσιμης λειτουργίας, συνελήφθη ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος Ε' καὶ ἀπαγχονίστηκε στὴ μεσαία πύλη τοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία ἔκτοτε παραμένει κλειστὴ, γιὰ νὰ ὑπενθυμίζει τὴ θυσία του. Τὴν ἴδια ἡμέρα, Κυριακὴ τοῦ Πάσχα τοῦ 1821, ὁδηγήθηκαν στὸ μαρτύριο καὶ οἱ Μητροπολίτες Ἐφέσου Διονύσιος, Ἀγχιάλου Εὐγένιος καὶ Νικομηδείας Ἀθανάσιος. Ὁ μὲν Ἐφέσου Διονύσιος θανατώθηκε ἀπὸ τὰ ξίφη τῶν δημίων στὴν ψαραγορὰ (Μπαλούκ Παζάρ), ὁ δὲ Ἀγχιάλου Εὐγένιος ἀπαγχονίστηκε ἀπὸ τὴ λεγόμενη κιγκλιδωτὴ πύλη στὸν Γαλατὰ (Παρμάκ Κάπου). Ὁ Ἀθανάσιος, ὅμως, ὁ ὁποῖος ἦταν μεγάλης ἡλικίας, καχεκτικός, φιλάσθενος καὶ ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, βλέποντας τὴν ἀγριότητα τῶν δημίων προσευχήθηκε μεγαλόφωνα, ζητώντας νὰ παραδώσει τὴν ψυχὴ του εἰρηνικὰ στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴν ἐπιτραπεῖ νὰ βασανιστεῖ ἕως θανάτου, ὅποτε ἀμέσως ἐξέπνευσε. Ὡστόσο, οἱ δῆμιοι δὲν τὸν σεβάστηκαν οὔτε καὶ νεκρὸ καί, ἀφοῦ ἀνέβασαν τὴ σορὸ του σὲ ζῶο, τὸν ὁδήγησαν ἐπίσης στὸ Παρμάκ Κάπου, ὅπου καὶ τὸν κρέμασαν.

Ἀκολουθῶς στὸ στήθος τῶν μαρτυρικῶν Ἀρχιερέων ἀναρτήθηκε τὸ καταδικαστικὸ φερμάνι γιὰ τοὺς λόγους ἐκτέλεσής τους καί, ἀφοῦ παρέμειναν

σέ δημόσια θέα γιά τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρες, οἱ σοροὶ τους ρίχθηκαν στή θάλασσα, ἀπό ὅπου περισυλλέγησαν ἀπό εὐσεβεῖς Χριστιανούς, πού τίς ἔθαψαν σέ ἄγνωστο μέρος. Συλλέγηκε ἐπίσης τό λείψανο τοῦ νεκροῦ Πατριάρχου, τό ὁποῖο μεταφέρθηκε καί τάφηκε στήν Ὀδησσό. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδας περιέλαβε στίς Ἀγιολογικές Δέλτους τῆς Ἐκκλησίας ἀρχικά, στίς 8 Ἀπριλίου 1921, στά πλαίσια τῶν ἐορτασμῶν τῆς ἑκατονταετηρίδας τῆς Ἐπανάστασης, τόν Πατριάρχη Γρηγόριο Ε΄, καί πρόσφατα, στίς 15 Ἰουλίου 2021, μέ τήν εὐκαιρία τῆς συμπλήρωσης διακοσίων χρόνων, καί τούς συλληφθέντες, μαζί μέ τόν Πατριάρχη, καί ἐκτελεσθέντες, εἴτε τήν ἴδια ἡμέρα, εἴτε ἀμέσως μετά, ἑπτά Ἀρχιερεῖς, ἀνάμεσα στούς ὁποίους καί τόν Κύπριο Μητροπολίτη Νικομηδείας Ἀθανάσιο.

Δημοσιεύτηκε στό περιοδικό τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου *Παρέμβαση Ἐκκλησιαστική*, τεῦχος 51, Ἰανουάριος - Ἀπρίλιος 2022, σελ. 48-52.